

Strokovna komisija za podelitev nagrade Avgusta Kuharja za leto 2005, ki jo sestavljata predsednik mag. Jurij Vidovič (IVD Inštitut za varstvo pri delu in varstvo okolja Maribor) in član prof. dr. Primož Gspan (Oddelek za tehniško varnost Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo v Ljubljani),

ocenjuje, da dosežki varnostnega inženirja Franca Stopajnika, ki pomenijo prispevek k varstvu in zdravju pri delu v kmetijstvu in živilski industriji,

izpolnjujejo razpisne pogoje za podelitev nagrade Avgusta Kuharja za leto 2005.

Strokovna komisija je svoje mnenje oblikovala na podlagi:

1. utemeljitve predloga kandidature za nagrado Avgusta Kuharja za leto 2005 za varnostnega inženirja Franca Stopajnika, ki jo je 13. junija 2005 pripravilo Društvo strokovnih delavcev za varnost in zdravje pri delu Ptuj;
2. obiska dne 4. avgusta 2005 v prostorih delniške družbe Perutnine Ptuj;
3. pogovora s Tonetom Čehom, članom uprave za ekonomiko in finance, ter mag. Alojzom Erlačem, izvršnim direktorjem za kmetijsko proizvodnjo delniške družbe Perutnine Ptuj;
4. letnega poročila delniške družbe Perutnina Ptuj za leto 2004;
5. pogovora s Petrom Jančičem, vodjem službe varnosti in zdravja pri delu delniške družbe Perutnine Ptuj, ter ogleda dokumentacije v prostorih službe;
6. pogovora s Slavkom Visenjakom, izvršilnim direktorjem in direktorjem poslovnega centra Mesna industrija Ptuj, in ogledom proizvodnje;
7. pogovora z Marjanom Gozdnikom, vodjem delovne enote Krmila Draženci;
8. pogovora z Dušanom Bezjakom, tajnikom Društva strokovnih delavcev za varnost in zdravje pri delu Ptuj;
9. razpisnih pogojev za podelitev nagrade Avgusta Kuharja za izjemni dosežek za leto 2005;
10. pravilnika o kriterijih in postopkih za podelitev nagrad in priznanj Fundacije Avgusta Kuharja;
11. statuta Fundacije Avgusta Kuharja.

Ugotovitev stanja:

Varnostni inženir Franc Stopajnik je bil vodja službe varnosti in zdravja pri delu v Kmetijskem kombinatu Ptuj do njegove združitve z delniško družbo Perutnina Ptuj v letu 2003. Po združitvi nadaljuje delo v dvočlanskem timu službe varnosti in zdravja pri delu, ki zagotavlja strokovne storitve za 2500 delavcev v matičnem in hčerinskih podjetjih. Samo v Sloveniji je na številnih lokacijah zaposlenih 1837 delavcev. Hčerinska podjetja so tudi v Avstriji, Hrvaški, Srbiji ter Bosni in Hercegovini. V ustanavljanju je hčerinsko podjetje v Italiji. Služba mora zagotoviti varnost pri delu tudi za dodatnih 300 delavcev, ki dela opravljajo sezonsko. Služba mora organizirati varnost dela ne le na najrazličnejših lokacijah, ampak tudi za zelo različne oblike/dejavnosti

proizvodnje. Pri tem je dodatno omejena še s živilsko-sanitarnimi predpisi ter veterinarskim sanitarnim redom, ki pogosto onemogočajo delavcu bolj prijazne delovne razmere. Tak je primer hrupa, ki nastaja pri tehtanju zamrznjene hrane v tovarni hitro pripravljene hrane za multinacionalko. Zaradi predpisa, ki zahteva higiensko ustrezne kovinske površine, so delavci namreč izpostavljeni neprijetnemu hrupu, ki nastaja pri vsipanju zamrznjene hrane na kovinsko tehtnico. Proizvodnjo je treba organizirati tudi upoštevajoč omejitve, da delavci ne smejo imeti stika s hrano, če so kužni.

Mednarodna skupina podjetij Perutnina Ptuj je močno evropsko kapitalsko intenzivno podjetje, ki prav v letu 2005 praznuje svojo stoletnico. Do leta 2007 namerava postati najpomembnejši proizvajalec perutninskega mesa in izdelkov iz Srednje in Jugovzhodne Evrope. Že zdaj Perutnina Ptuj izvaža 50 odstotkov proizvodnje v 18 držav. Pri proizvodnji hrane si postavlja najvišje standarde kakovosti, sledljivosti, varnosti in ekologije. Ker so v preteklem desetletju nekatere afere v tujini in doma omajale zaupanje potrošnikov do hrane na trgu, je poslovni slogan Perutnine Ptuj »Kakovost – Varnost – Sledljivost«. Varnost živil namerava zagotoviti s sledljivostjo in torej z obvladovanjem vsakega člena verige od pridelave krmil na polju do kooperantov, s katerimi vzreja perutnino in živino. Za zaupanje potrošnikov si Perutnina Ptuj prizadeva, da bi v Sloveniji po avstrijskem zgledu ustanovili institucijo za licenciranje in vzdrževanje nadzora nad varnostjo in kakovostjo slovenskih izdelkov.

Zaradi svoje vpetosti v lokalno in globalno naravno okolje se je podjetje zavezalo k ohranjanju zdravega in čistega okolja ter trajnostnega razvoja v svoji regiji. Stalno izboljšuje življenjske pogoje živali in humane načine reje. Od svojih združnikov, dobaviteljev in deležnikov pričakuje enak odnos. Leta 2002 je Perutnina Ptuj pridobila mednarodni standard za ravnanje z okoljem SIST ISO 14001/1996, leta 1996 pa standard kakovosti 9001.

Kljub kapitalski intenzivnosti je zaradi narave proizvodnje še vedno veliko živega dela. Perutnina Ptuj ima štiri stebre dejavnosti: perutninarstvo, poljedelstvo in živinorejo, vinarstvo ter storitve (veterinarska ambulanta, gradbeni remont ter gostinstvo). Kar 20 odstotkov vseh stroškov letno odpade na živo delo. Poslovni interes podjetja je zato ohraniti zdravje zaposlenih in delavcem prijazno delovno okolje. Preprečiti želi invalidiziranje delavcev. Za delo sposobnih brez omejitev je 78 odstotkov delavcev, 20 odstotkov z omejitvami, invalidov dva odstotka. V Perutnini Ptuj pričakujejo 10-odstotno kvoto pri izvajanju zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Za dobro počutje delavcev organizirajo med drugim usmerjeni oddih na Rogli. Delavce s plakati ministrstva za zdravje usmerjajo k zdravemu načinu življenja in prehrane ter k opuščanju kajenja. Zdravstveni pregledi so že opravljeni za vse delavce (razen za zaposlene v poslovni stavbi podjetja, za katere bodo opravljeni do konca leta 2005). V letu 2005 je bilo do maja 22 poškodb na delu.

Prevladujejo ureznine zaradi rezil pri predelavi mesa in zdrsi zaradi mastnih tal. Resnost poškodb pada.

Vodilni delavci v upravi in na kolegiju obravnavajo redna mesečna in letna poročila o varnosti in zdravju pri delu, pri katerih intenzivno sodeluje Franc Stopajnik. Za vodilne delavce je služba pripravila seminar, na katerem jim je predstavila temeljna tveganja in potrebe za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu. Služba varnosti in zdravja pri delu zagotavlja strokovno pomoč in sodelovanje drugim dejavnostim v podjetju. Zagotovljeno ji je ustrezno mesto v organizacijski strukturi podjetja, da ima težo v primerjavi z drugimi dejavnostmi. Posebno intenzivno je sodelovanje s službo Perutnine Ptuj za upravljanje človeških virov. Cilj službe za varnost in zdravje pri delu je »Ugodje – Varnost – Zdravje na delovnih mestih«. Prepričani so, da »če veš, kaj želiš, mora uspeti«. Enotni standardi varnosti se zagotavljajo v matičnem in v vseh hčerinskih podjetjih.

Podjetje izpolnjuje vse pravice delavcev po kolektivni pogodbi dejavnosti. Veliko sredstev in časa namenja usposabljanju za varno delo in nadzoru nad upoštevanjem pravil za varno delo. Posebna problematika je usposabljanje za varno delo sezonskih delavcev v času delovnih konic. Delo za določen čas namreč pomeni večje tveganje za poškodbe. Usposabljanje interno izvaja služba za varnost in zdravje pri delu, tudi z zunanjimi sodelavci. Po teoretičnem delu sledi praktično uvajanje na terenu. Služba vodi dokumentacijo za vsakega delavca, kako je bil uveden v varnost pri delu. Mladim delavcem v podjetju razdeljujejo brošuro Urada za varnost in zdravje pri delu o povečanem tveganju za poškodbe v prvem letu zaposlitve. Učinkovitost usposabljanj je visoka predvsem zaradi metode, da na njih skupaj z delavci analizirajo vzroke poškodb v preteklosti. Primeri dobre prakse in strokovne analize nezgod oziroma nevarnih pojavov so na primer analiza nevarnih mest in odprava le-teh pri stroju za sortiranje dan starih piščancev po spolu, analiza poškodbe zaradi prevrnitve tovornega vozička na poševnih tleh itd.

Delavce v podjetju spodbujajo, naj samoiniciativno dajejo predloge za izboljšanje varnosti in zdravja pri delu. Obstaja skrinjica za anonimne predloge, pohvale in kritike.

Pri pripravi ocene tveganja jih je motilo, da ni bilo enotnih kriterijev za dejavnost za vso državo. Ocena tveganja Perutnine Ptuj je bila pripravljena na podlagi metodologije IVD Inštituta za varstvo pri delu in varstvo okolja iz Maribora. Franc Stopajnik je pred združitvijo s Perutnino Ptuj pripravil oceno tveganja za Kmetijski kombinat Ptuj tako, da je metodo IVD prilagodil. Njegovo metodo je nato uporabil tudi Kmetijsko-gozdarski zavod Slovenije.

Z oceno tveganja so bile ugotovljene visoke fizične obremenitve delavcev. Delavci se zato usposabljujejo za pravilno dviganje bremen, da se preprečijo poškodbe. S tehnologijo robotizacije pri pakiranju krmil so

zmanjšali pogostnost poškodb in posledično bolniško odsotnost. Služba za varnost in zdravje pri delu je morala o potrebnosti takšne investicije prepričati vodstvo podjetja. Vremenske razmere v naravnem okolju pri delu na polju in v vinogradih (dež, mraz, sneg, sonce, veter) so pomembno tveganje za varnost in zdravje pri delu. Za delavce na terenu je potrebno zagotoviti primerno delovno opremo, napitke, vodo za umivanje itd. Poseben problem je organiziranje ugodnih delovnih razmer kljub ostrim predpisom o mikroklimi pri predelavi hrane (praviloma od 10 do 12° C oziroma -19° C v hladilnicah).

Ugotavljajo napetost pri delu in stres zaradi kratkih rokov in visoke intenzivnosti dela. Pripravljajo se na obvladanje stresa na delovnem mestu. Organizirali so usposabljanja zaposlenih glede stresa na delovnih mestih.

Ustreznost delovnih sredstev v Perutnini Ptuj nadzirajo z rednimi pregledi v sodelovanju z zunanjimi sodelavci in vodijo listine o delovnih sredstvih. Licenco za obratovanje obnavljajo vsaki dve oz. tri leta (po navodilih proizvajalca), ob nabavi. Število poškodb se zmanjšuje tudi zaradi za delavce vse bolj prijazne tehnologije. Popolno prenovno tehnologije opravijo vsakih pet let (mikroklimne vsake tri leta). Izbirajo tehnologijo avtomatizacije in robotizacije, ki omogoča enostavno upravljanje in manj tveganj. Odrezanih prstov ni več. Investirajo v posodabljanje klimatskih sistemov (vreče – ni direktnega vpiha) in protihrupno zaščito (osebni glušniki). Ponašajo se z 52 inovacijami pri uvoženi delovni opremi. Služba varnosti in zdravja pri delu si prizadeva za čim intenzivnejšo vključitev stroke varnosti in zdravja pri načrtovanju investicij in vključitev v projektni tim pri upravi podjetja skupaj z investicijskim sektorjem in vodstvenim delom organizacijskega oddelka.

Tehnologija od delavcev zahteva manj fizične sile. Nova tehnologija pa praviloma pomeni zmanjšanje potreb po delavcih za 20 odstotkov - vendar predvsem na delovnih mestih z neugodno mikroklimo. Primer za delavce prijazne tehnologije je v proizvodnji jajc, kjer se delavcem pri pobiranju jajc ni več potrebno sklanjati. V proizvodnji krme za živino je tehnologija nadomestila fizično delo, saj so vreče s krmo nadomestili kontejnerji, kar omogoča delo tudi starajoči se delovni sili. Cenijo izkušnje starejših delavcev. »Starejši so modrejši,« poudarjajo.

Prispevek varnostnega inženirja Franca Stopajnika k razvoju stroke:

Franc Stopajnik je od leta 1981 uveljavljen strokovnjak za varnost in zdravje pri delu v kmetijstvu. Zelo aktiven je bil v sekciji za kmetijstvo pri Zvezi društev varnostnih inženirjev Slovenije in jo šest let tudi vodil. Prizadele so ga smrtne poškodbe v Kmetijskem kombinatu Ptuj v začetku 80-tih let. Posvetil se je zlasti

zagotavljanju varnosti pri delu s traktorji. V tistem času so bili vozniki izpostavljeni hudim vibracijam in bili so nezaščiteni pri delu s škropivi. Leta 1986 je Franc Stopajnik začel uvajati traktorje s kabinami z ventilatorji in klimo ter s filtri z aktivnim ogljem. Po letu 1995 je v Kmetijskem kombinatu Ptuj začel uvajati tovrstno naj sodobnejšo opremo.

Zavzema se upoštevanje dobre prakse preprečevanja izpostavljenosti delavcev različnim tveganjem. Velik poudarek daje uresničevanju ukrepov, ki so evidentirani na podlagi strokovnih ogledov in sodelovanj z zaposlenimi. Odpravljanje tveganj vključuje v programe ukrepov in jih podaja preko usposabljanj vsem slušateljem, predvsem v smislu ozaveščenosti. Tako učinkovito posreduje znanja o nevarnostih, tveganjih in ukrepih v zvezi z njimi. Prioritetno uresničuje kolektivne kontrolne ukrepe, in sicer v sodelovanju z projektanti pri projektiranju in ureditvi delovnih mest ter sredstvi za delo s primeri dobre prakse. Dobra praksa zanj pomeni: osredotočiti se na delovno mesto, odpravljati vzroke tveganj pri viru nevarnosti s pomočjo dobrega upravljanja; kakovostno sodelovati z vodstvom in zaposlenimi; učinkovito sodelovati z delavci; uspešnost izvedb na delovnih mestih; stvarnost in trajnost izboljšav; upoštevanje minimalnih zahtev, ki so določene s predpisi; možnost prenosa rešitev na druga delovna mesta.

Franc Stopajnik je deloval tudi izven podjetja. Za individualne kmete je s pomočjo ljudskih univerz Ormož in Ptuj organiziral usposabljanja za varno delo in požarno varnost. Za ta namen je tudi spisal skripto/priročnik z navodili in ukrepi. Ocenjuje, da pospeševalci kmetijske proizvodnje, ki so usposabljanje prevzeli v zadnjem času, za to delo niso usposobljeni. Pospeševalci tudi niso usposobljeni, da za kmete pripravljajo ocene tveganja. Kmetijsko–gozdarska zbornica je po njegovem mnenju storila napako, ko je zagovarjala, da naj ocen ne pripravljajo kmetje sami. Franc Stopajnik je z Alešem Jugom z Oddelka za tehniško varnost Fakultete za kemijo in kemijsko tehnologijo pripravljaj podlage za svetovanje kmetom, ki bi nato oceno pripravili sami. Takšna ocena bi bila prav gotovo za kmeta bolj obvezujoča od ocene, ki jo neustrezni strokovnjaki kmetu pošljejo po pošti.

Franc Stopajnik je bil član Društva varnostnih inženirjev in tehnikov Maribora od leta 1982. V letu 2003 je bil na območju Ormoža in Ptuja eden od ustanoviteljev Društva strokovnih delavcev varnosti in zdravja pri delu Ptuj, v katero se je vključilo zlasti veliko mladih varnostnih inženirjev. Predsednik društva je že drugi mandat. Društvo deluje fleksibilno in se odziva na novosti. Izvedlo je seminarje o gradbeništvu, o problematiki invalidov na delovnem mestu ter o hrupu in stresu. Organiziralo je ekskurzije v Talum Kidričevo, Luko Koper, ogled viadukta Črni Kal v živilskopredelovalni obrat Kras Pršutarna in v Puch Graz v Avstriji. Na ogled TÜV na Dunaju pa se pripravljajo to leto. Društvo objavlja prispevke o varnosti in zdravju pri delu v lokalnih časopisnih in RTV-medijih. Društvo deluje po metodi delovnih skupin. Franc Stopajnik je predlagatelj večine dejavnosti društva. Društvo je včlanjeno v Zvezo društev varnostnih inženirjev Slovenije. Člani društva delujejo v območnem odboru Zbornice varnosti in zdravja pri delu Ptuj.

Franc Stopajnik je dal pobudo za dopolnitev Pravilnika o pogojih in postopku za pridobitev dovoljenja za delo za opravljanje strokovnih nalog varnosti pri delu

(Uradni list RS 42/2003) tako, da smejo strokovne podlage za izjavo o varnosti izdelovati poleg delavcev z visoko strokovno izobrazbo ustrezne tehnične smeri, tremi leti delovnih izkušenj, opravljenim strokovnim izpitom s področja varnosti in zdravja pri delu tudi delavci, ki imajo višjo strokovno izobrazbo z naslovom varnostni inženir, 10 let delovnih izkušenj na področju varnosti in zdravja pri delu ter opravljen strokovni izpit s področja varnosti in zdravja pri delu.

Ocena dosežka varnostnega inženirja Franca Stopajnika:

Varnostni inženir Franc Stopajnik je eden najbolj priznanih strokovnjakov stroke varnosti in zdravja pri delu v dejavnosti kmetijstva in živilskopredelovalne industrije. Soustvarjal je kulturo varnosti ne le v industrijski proizvodnji ampak tudi na individualnih kmetijah. Prizadeval si je zaščititi delavca in kmeta v dejavnosti, kjer je posameznik zaradi narave proizvodnje izpostavljen nepredvidljivim vremenskim razmeram. Načrtno je uvajal tehnološke novosti, ki so do temelja spremenile delo v tej dejavnosti in omejile obseg poškodb. Njegovo delo je pomembno zmanjšalo tudi obseg poklicnega obolevanja. Vedno je prvi sprejel izziv soočanja z novimi tveganji, kot je stres na delovnem mestu in obvladovanje posledic vse večje intenzivnosti dela. Vse to je dosegel s prepričevanjem vodilnih in ponujanjem učinkovitih rešitev za varnostne probleme.

Mag. Jurij Vidovič, predsednik strokovne komisije

Prof. dr. Primož Gspan, član strokovne komisije